

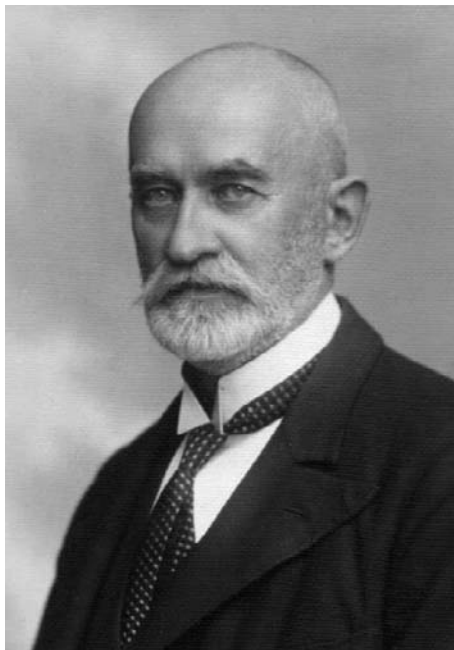
*Kapronczay Katalin*

## Magyary-Kossa Gyula (1865–1944) és a régi magyar orvosi nyelv

A XX. századi magyar orvostörténetírás egyik legjelentősebb egyénisége Magyary-Kossa Gyula volt. A magyar orvoslás múltjának kutatásához ma is szinte elengedhetetlen kézikönyv a *Magyar orvosi emlékek* című ötkötetes műve (1929–1940). Hosszú évtizedek aprólékos gyűjtőmunkájának az eredménye: különböző témában közzétett hosszabb-rövidebb írás és több ezer lexikoncímű-rövidségű adattári közlés gyűjteménye. Közleményeinek sorát gazdagítják a korabeli folyóiratokban megjelent tanulmányai, gyógyszer-tani, méregtani és az állatorvoslás tárgykörébe tartozó munkái, amelyek szemléletükben csalhatatlanul az orvostörténetész szerzőt sejtetik. Naplójából, töredékes önéletírásából és a *Magyar orvosi emlékek* előszavából tudjuk, hogy egészen fiatal korától fogva vonzotta a múlt kutatása, az orvoslás története (1995). Magyary-Kossa gazdag és változatos életútjának és életművének csúcsa egyértelműen orvostörténeti tevékenysége, e témakörben megjelent művei.

**ÉLETE** Kossa Gyula Debrecenben született 1865. január 8-án. (Fontos megjegyezni, hogy a család tagjai különböző névváltozatokon voltak ismertek, így a Magyary-Kossa, Kossa, Magyary, Nagymagyary-Kossa stb. neveken is szerepeltek. Magyary-Kossa Gyula egészen 1909-ig a Kossa Gyula nevet használta, korai közleményei is ilyen aláírással láttak napvilágot.) Középiskolát Budapesten és Szabadkán végezte, orvosi tanulmányait Budapesten, itt avatták orvosdoktorrá 1889-ben. Bókay Árpád gyógyszer-tani intézetében kezdte el gyakorlati tevékenységét. 1893-ban az a megtiszteltetés érte, hogy az Országos Bírósági Művegyészeti Intézetben Felletár Emil orvoshelyettesének nevezték ki adjunktusi rangban, ezzel is elismerve a fiatal pályakezdő tehetségét. 1894-ben egyetemi

magántanári képesítést szerzett a méregtan szakterületén. 1896-ban az akkori Állatorvosi Akadémián a reformtervezet bevezetésének eredményeként önálló tanszékot létesítettek a gyógyszer-tan, a méregtan és a növénytan oktatására. A gyógyszer-tani tanszék vezetését Kossa Gyulára bízták, nyilvános, rendes tanári kinevezéssel. Ezt a feladatkört egészen nyugállományba vonulásáig – 1935-ig – ellátta. 1896-tól 1913-ig a növénytan, 1897 és 1905 között az állatorvoslás történetének az előadója volt. 1901–1909-ig az akkor már Állatorvosi Főiskola néven működő intézmény könyvtá-



nak vezetését is elvállalta, ennek a feladatnak az ellátása és a könyvtár értékes gyűjteményének ismerete nyilvánvalóan nagyban hozzájárult ahhoz, hogy 1904-ben meg tudta jelentetni a *Magyar állatorvosi könyvészet 1472–1904* című munkáját (1904). Biobibliográfiáról van szó, amelyhez a műfaj legjelesebb művelőinek munkái (Weszprémi: *Succincta...*; Szinnyey: *Magyar írók...* stb.) adták a példát. Gondosan előkészítve, a bibliográfia összeállításával kapcsolatos szakmai kívánalmaknak is tökéletesen eleget téve készült el a kiadvány. Kossa szerény önkritikával bocsátotta útjára a könyvet, ugyanakkor vallotta a műfaj szükségességét, hasznosságát, az adott téma – állatorvoslás – további fejlődése szempontjából is fontos múltidézt. A kortársak örömmel forgatták a hézagpótló művet, és elismeréssel nyilatkoztak: „Munkájával sikerült a hazai állatorvosi történetnek alapját megvetni”

(ifj. Magyary-Kossa 1995: 329). Az oktatás és a tudományok anyanyelven (magyar nyelven) való művelésének fontosságát, jelentőségét mindig kihangsúlyozta, akár egy-egy jeles előd egyetemi előadásairól vagy a közreadott írásaikról emlékezett meg. Egyre nagyobb elismerést, hírnevet szerzett szakmai körökben, a tudományos intézmények előadások

tartására és közlemények írására kérték fel, amelyeknek szintem győzött eleget tenni. Csendes, visszavonuló természetére jellemző az a mondat, amellyel a dicséreteket elhárítja: „A tudománnyal foglalkozó ember olyan legyen, mint a tisztességes asszony: ne beszéljen róla sokat a nagyvilág” (i. h.).

1920-ban a Magyar Tudományos Akadémia egybehangzó szavazatok alapján választotta levelező tagjává. Az Akadémiai Értesítőben megjelent tudósítás kiemeli Magyary-Kossa ekkor már elismert orvostörténeti kutatásait: „Meválasztottak levelező tagokká: Magyary-Kossa Gyula Állatorvosi Főiskolai tanár, aki a szakmájába vágó elméleti tanulmányai mellett alapos és fáradságos levéltári kutatások alapján, nagy buzgalommal és meglepő sikerrel derítette föl a régi magyar orvosi rendnek művelődéstörténeti jelentőségét” (Heinrich 1920: 54). Az 1920-as évek második felében szakmai körökben felerősödtek azok a törekvések, hogy jelentőségének megfelelő hangsúlyt kapjon az orvostörténelem egyetemi oktatása, alapítsák meg az orvostörténeti intézetet, az orvostörténeti társaságot, és indítsanak önálló orvostörténeti folyóiratot. A tervekkel kapcsolatban többször felmerült Magyary-Kossa neve is. Így 1927-ben Nékám Lajos felkérte, hogy legyen az orvostörténelem tanára és egyben a kari könyvtár igazgatója. Némi gondolkodás után elhárította a kérést, annak ellenére, hogy kiváltképpen az orvostörténelemmel való ilyen szoros kapcsolat csábítóan tűnt számára, de a sokrétű feladatra – többek között az orvostörténeti intézet megszervezésére – nem mert vállalkozni egészségi állapota miatt. „Amire ezt az intézetet megteremténem, valószínűleg elpatkolnék” – írta naplójában, majd így folytatta: „milyen örömmel és lelkesedéssel fogadtam volna ezelőtt 30 évvel”. Tanítványairól elismerő szeretettel szolt: „Tanítványaim akadtak az orvostörténetben [...] Mayer Ferenc Kolos, deési Daday, Bálint Nagy. Ez az én életem végének legszebb, legkedvesebb jutalma” (ifj. Magyary-Kossa 1995: 331). Fűzzük hozzá, hogy a felsorolt nevek a huszadik századi orvostörténetírás legkiválóbb művelőit rejtik. 1929-től – Nékám ösztönzésére – megszervezni kezdte orvostörténeti feljegyzéseit, adatgyűjtéseit, hosszabb-rövidebb lélegzetű írásait, célja a kötetben való közreadás volt. Az aprólékos munka eredménye a *Magyar orvosi emlékek* négy kötetének a kiadása. A kötetek részletekben való kinyomtatásának egyik oka a tengernyi adat feldolgozásának időigényessége, a másik a pénzügyi nehézségekben rejlő, a nyomdai költségek előteremtésének a problémáiban. A munkához szükséges lelki és testi erőt a szakmai elismerésekből merítette, 1933-ban a Magyar Tudományos Akadémia díját, jutalomérmét nyerte el az addig megjelent kötetekért. Szükségét érezte, hogy a magyar orvoslás történetét a külfölddel is megismertesse, ezért nem csupán arra törekedett, hogy idegen nyelven is közreadja cikkeit, de egykötetnyi terjedelemben elkészítette a *Magyar orvosi emlékek* német nyelvű összegzését is (i. m. 329). A német kiadás egy fontos jubileumhoz kapcsolódott: a Pázmány Péter Tudományegyetem alapításának 300. évfordulójához. Ez a szerzőnek is ajándék volt, hiszen ebben az évben töltötte be 70. életévét. Az egyik legkiválóbb kortárs orvostörténész –

Karl Sudhoffs (1853–1938) – az öröm könyvének nevezte az *Erinnerungent*, amely zavaros időkben született a tudomány dicsőségére (Gortvay 1956: 14).

Magyary-Kossa 1944. június 21-én hunyt el Keszthelyen, ahol a főváros ostroma, a bombázások miatt keresett menedéket.

**MAGYARY-KOSSA ÉS AZ ORVOSI NYELV** Egyetemi oktatóként, szakközlemények szerzőjeként időről időre szembesült Magyary-Kossa a szaknyelv nehézségeivel. 1902-ben, az *Orvosi Hetilap* hasábjain jelent meg a gyógyszerészeti szaknyelvről foglalkozó írása (Kossa 1902). A gyakorlati gyógyszerészek napi tevékenységében használt két alapvető összeállítás – ezúttal a II. magyar gyógyszerkönyv (1888), valamint a recept – nyelvével, alapvető hibáival foglalkozik a közleményben. A nyelvi kuszaság kiindulópontja, okozója Magyary-Kossa szerint az, hogy hosszú időn át az osztrák gyógyszerkönyvek használatát írta elő a törvény, az abban alkalmazott latin, illetve német szakkifejezések váltak ismertté, és terjedtek el a mindennapi gyakorlatban. Az első magyar gyógyszerkönyv (1871) megjelenésekor szolgáló módon lefordították az osztrák gyógyszerkönyv szövegét, nem ügyeltek a magyar szaknyelv időközbeni alakulására, de azóta sem fektettek kellő hangsúlyt az idejéltúlt szakszavak újjal való helyettesítésére, így maradhettek meg a Bugát korabeli, már akkor sem alkalmas kifejezések. A kétnyelvű (magyar és latin) gyógyszerkönyv közreadását merőben feleslegesnek tartotta: „A latin nyelv régen megszűnt universalis orvosi nyelv lenni: nagy általánosságban mondhatjuk, hogy sem az orvos, sem a gyógyszerész (kiket a gyógyszerkönyv szövege első sorban érdekel), nem tud latinul, legalább is nem olyan mértékben, hogy a gykv [gyógyszerkönyv] deák szövegét oly könnyű szerrel olvashatná, mint az ezzel szembenálló magyar textust” (i. m. 813). Cáfolta azokat, akik szerint a latin nyelvű rész azért fontos, hogy a magyar gyógyszerészet megismerni szándékozó külföldiek is értsék a szöveget. Hasonló ellenérveket sorakoztatott fel a hazai nemzetiségek vonatkozásában is, hiszen „Az állam megköveteli, hogy az egyetemeinken tanuló orvosok és gyógyszerészek az állam nyelvén, magyarul tegyék le képesítő szigorlataikat” (i. m. 814). Hivatkozva a nemzetközi példákra, javasolta a magyarországi hivatalos gyógyszerkönyv kizárólag magyar nyelvű kiadását, a latin szakkifejezéseket csupán a legfontosabb gyógyszernevek magyar nevei után tüntette volna fel az egyértelmű azonosíthatóság érdekében.

A közlemény másik kérdése, hogy milyen nyelven írja az orvos a receptet. Bevezetesként utalt a nemzetközi gyakorlatra, amely szerint – a németek kivételével – Európa-szerte az adott ország nemzeti nyelvén írják a recepteket. Ugyan nincs törvényes rendelkezés sem a latin nyelv, sem a nemzeti nyelv kötelezővé tételére, de a józan ész és a gyakorlat szempontjai alapján a nemzeti nyelv használata terjedt el. A hazai helyzetet erős kritikával jellemzi: „Való igaz, hogy egészséges nyelvérzékű ember a mostanság használatos ma-

gyar farmakológiai és gyógyszerészi kifejezések nagy részét nem jó szívvél írja le a papírosra, annyi közöttük a hibás vagy szertelen szófaragvány” (i. m. 828). Majd így folytatta: „Ezért is annak, a ki a magyar recipe megszületését várja, nem szabad felhagyni orvosi nyelvünk józanelvű tisztogatásával és szükség esetén jóféle magyar szavak szerzésével, amire kettős analogia forrásunk is van: a régi magyar orvos nyelv adatai és a népies gyógyszernevek” (i. m. 828). Kedvcsinálóként bőséges szöszedetet közölt a XVII–XVIII. századbeli magyar orvosi szövegek alapján, majd a népi gyógynövény- és gyógyszerelnevezésekből idézte a legtalálób, lehangulatossabb szóalkotásokat. Igyekszik cáfolni azt az ellenvetést is, miszerint a receptek latin nyelvű megírása biztos fegyver a kuruzslás meggátlására, illetve annak kivédésére, hogy a beteg ne értse meg a receptben foglaltakat. „A recipén kell tehát kezdeni a gyógyszerészet és a farmakológia magyar nyelvének reorganizálását” – vonta le a végkövetkeztetést (i. m. 842). Természetesen érvelései foglalkoztatták nemcsak a szakmai köröket, de a tágabb értelemben vett közvéleményt is. Az Esti Újság részletesen beszámolt Magyary-Kossa recipével kapcsolatos elmélkedéséről.

Igen fiatalon látott hozzá az orvostörténeti kutatásaihoz: „Negyedéves medikus koromban kezdtem érdeklődni a magyar orvosok múltja iránt s azóta, rövidebb-hosszabb megszokásokkal, szótalán munkával gyűjtöttem a rájuk vonatkozó adatokat. Átnéztem, jóformán lapról-lapra, majdnem az egész hatalmas történelmi irodalmat, de sokat kutattam hozzáférhető levéltárakba is: volt olyan év, hogy csak az Országos Levéltárban nyolc hónapot töltöttem nap-nap után dolgozva, kutatva” (Magyary-Kossa 1929–1940, I. Előszó). A forrásmunkák, levéltári dokumentumok feldolgozása során természetesen sok régi orvosi, gyógyszerészi, orvosbotanikai kifejezést talált, amelyeket gyakran maga sem értett. Mindenképpen szükségét érezte, hogy megfejtsék jelentésüket, és összegyűjtse őket, egyrészt a saját későbbi munkája segédleteként, másrészt a többi kutató hasznára. Rendszerezett szógyűjteményeit 1910-ben kezdte közreadni. A *Régi magyar bonczatani kifejezések a Budapesti Orvosi Újság* 1910. évi kötetében jelent meg (1910a), majd a *Magyar orvosi emlékek* második kötetében is megjelentette (1929–1940, II.). A szótár bevezetéséből megtudjuk, hogy a *Magyar nyelvtörténeti szótár és az oklevélszótár* hiányosságait kívánta ezzel pótolni. A bevezetésben a következőket írta: „Azt hiszem megbocsátható, hogy néhány tréfás és vulgáris kifejezés is akad ebben a jegyzékben, annál inkább, mert az összeállításban nemcsak tisztán az orvostörténeti, hanem egyúttal a nyelvészeti érdekesség is irányított” (i. m. 316). A *Régi magyar gyógyszernevek* először a Magyar Nyelvtudományi Társaság önálló kiadványaként (1909), majd a *Magyar Nyelv* című folyóirat 1910. évi számaiban, sorozati közleményként jelent meg (1910b). A rangos nyelvészeti folyóiratban való közreadás, a Nyelvtudományi Társaság támogatása a nyelvészek szakmai elismerését jelentette. A *Régi magyar gyógyszerneveket* beemelte a *Magyar orvosi emlékek* második kötetébe (1929–1940, II. 243–281), a kiegészítéseket

az 1995-ben kiadott ötödik kötetben találjuk (1929–1940, V. 228–229). A szógyűjtemény bevezetőjében leírta, hogy kutatómunkája során gyakran találkozott olyan régi kifejezéssel, amely a *Magyar nyelvtörténeti szótárban* és egyéb nyelvészeti munkában sem lelhető fel. Ennek okát abban a nyilvánvaló tényben vélte megtalálni, hogy a nyelvészek azt a speciális orvosi-gyógyszerészeti szakirodalmat nem nézték át, amelyet Magyary-Kossa különös fontosságúnak tartott a szaknyelv szempontjából is: Torkos Jusztusz János: *Taxa Pharmaceutica Posoniensis* (Pozsony, Royeriana, 1745) című munkáját, hiszen az összeállítás négy nyelven (latin, német, magyar és szlovák) tartalmazta a gyógyszer-, és gyógyszeralapanyag-neveket, botanikai és egyéb természetrajzi kifejezéseket. Torkos az elnevezéseket korábbi szerzőktől (pl. Méliusz Juhász) vette át, vagy saját maga alkotta, de a XVIII. században használatos népi elnevezéseket is összegyűjtötte, így a későbbi kutatók – Magyary-Kossa is – gazdag forrásként használhatták.

Sok olyan kifejezést is felvett Magyary-Kossa a szótárba, amelyek ugyan megtalálhatók a nyelvtörténeti szótárban, de vagy kiegészítést, vagy helyesbítést kívánnak az abban felsoroltak. „Ezek a magyarázatok sokszor okoztak nehéz munkát és fejtörést, pedig jó ideje foglalkozom a gyógyszerattal és a materia medicával. Sok kifejezésnek a mai értelemben való magyarázata hosszadalmas szakirodalmi kutatásnak az eredménye” – írta a szerző (1929–1940: 243). Az egyes szócikkek a magyar kifejezéssel kezdődnek, és latin megfelelőjük alapján lehet értelmezni a jelentésüket. Különösen értékes, hogy Magyary-Kossa megjelölte a forrást, ahol találkozott a kifejezéssel, így az érdeklődő kutató vissza tudja tudni keresni az eredeti szöveggörnyezetet is.

A gyógyszernevekhez hasonlóan értékes a *Régi magyar betegségek* című összeállítása (1929–1940: 252–315), amely ugyancsak hosszadalmas és kitartó munka eredménye. Számos probléma megoldása nehézséget jelentett, a régi szótárakban található latin magyarázatok már nem voltak használhatók, mert elavultak, és egész más kifejezést alkalmaztak helyettük. A magyar betegségek értelme éppúgy ingadozott, mint a latin nomenklatúra, ugyanis egy-egy kifejezés a különböző időszakban írott munkákban más-más betegséget jelölt. Példaként a *süly* szót hozta fel, amellyel mintegy tízféle betegséget, kórformát illettek. Ez az összeállítás is elsődlegesen azokat a szavakat tartalmazza, amelyeket a nyelvtörténeti szótár anyagában nem lehet megtalálni, illetve az ottani magyarázat hiányos vagy hibás. Egy-egy szócikk befejezése – a korábbi módszert követve – a forrás megjelölése.

1926–28-ban – feltehetően a *Magyar orvosi emlékek* anyagának összeállításával is kapcsolatosan – több nyelvészeti közleménye jelent meg a *Magyar Nyelv* című folyóiratban: magyar orvosi kifejezések, népies betegségek magyarázata, értelmezése volt az írások témája (1926a, 1926b, 1926c, 1927b, 1928a, 1928b, 1928c). A felületes nyelvtudásból eredő fordítói, nyelvészeti hibákra mutatott rá humorosan meg-

fogalmazott írásában, amelyet 1936-ban jelentetett meg az *Orvosi Hetilapban*. Címéből – *Leiter Jakab* – már következtethetünk tartalmára is, a mosolyt fakasztó nyelvi baklövészekre, félreértelmezésekre. A kis történeteket anekdotákkal tarkítva, szelíd korholással mesélte el, hogy az ismert személyeket meg ne sértse.

Bugát személyével, tevékenységével több ízben foglalkozott, hol a legnagyobb elismeréssel, hol erős kritikával. 1892-ben Bugát gyógyszerészeti nyelvújítását elemezte a *Gyógyszerészeti Hetilapban*. Bevezető soraiból idézzünk: „Hogy a haza tudományosságára nézve nem-e lett volna gyümölcsözőbb Bugát munkássága, ha a nyelvészkedés helyett az önálló természettudomány művelésre több időt fordít, annak eldöntése nem is olyan könnyű, mint amilyennek látszik (1892: 344) – majd néhány bekezdéssel lejjebb így folytatja: „Ha az ember a 30-as 40-es évekbeli gyógyszerészmesteri és orvosdoktori disszertációkat, vagy az »Orvosi Tár« ezen évi folyamait olvassa, a borzalom és komikum érzete váltakozik benne” (i. h.). Hosszasan idézte és fejtegette a számára elképesztő kifejezéseket, de nem hallgatta el, hogy Bugát tetemes mennyiségű szavát elfogadta a szakma, meghonosodtak, mindennapos használatuk semmiféle ellenérzést nem vált ki a szakmabéliekből. Bugát töretlen küzdelme előtt tisztelettel adózik: „Bugát annyiszor kigúnyolt nyelvészkedésének is megvolt a maga mélyebb, nemzeties célja és haszna, hiszen egész működésén meglátszik az idők nyomása, a megújuló viszonyok hazafias íze. [...] Bugátnak köszönjük a magyar orvos-gyógyszerész nyelv mesterszavainak legnagyobb részét” (i. m. 345). Ezért a teljesítményért, még a „borzalmas bugátizmusokat” is hajlandó megbocsátani.

1927-ben egy újabb közleményt írt Bugátról az *Orvosi Hetilapban* (1927a), majd a cikket teljes terjedelmében, szövegváltoztatás nélkül betette a *Magyar orvosi emlékekbe* is (1929–1940, I: 316–322). A cikk Bugát nyelvművelői, nyelvújítói munkásságának egészét kívánta összefoglalni, értékelni, hangvételére ekkor is a kettősség volt a jellemző. A túlzott purizmustól is óvott mindenkit, és a mérsékelt, ésszerű változtatások mellett foglalt állást. „Kezdjük belátni, hogy az úgynevezett „nyelvtisztaság” csak elérhetetlen ábránd [...] és ahogy gátat vetünk hajdanában a céltévesztett nyelvújításnak, éppúgy gátat kell vetnünk a féktelen purizmusnak is. Nem szabad mindent kiirtani [...] kivált akkor nem, ha a szó már teljesen meghonosodott és jól fedi a fogalmat [...] A nyelvújítókról, bár sokszor

tevédek vakútra, mindig nagy hálával kell megemlékeznünk, mert nyelvünket gazdaggá tették s hozzá szabták a modern időkhöz” (i. m. 321–322). Ez a higgadt okfejtés jelmondata, összefoglaló jellemzése is lehet a Magyar-Kossa nyelvészeti tevékenységét feltáró írásunknak.

## IRODALOM

- Gortvay György 1956. A tudománytörténet-írás nemzetközi veszteségei. *Az Országos Orvostörténeti Könyvtár Közleményei* 2: 5–17.
- Heinrich Gusztáv 1920. Főtitkári jelentés. *Akadémiai Értesítő* 31/1–5: 54.
- Ifj. Magyar-Kossa Gyula 1995. Dr. Magyar-Kossa Gyula életrajza. Emlékei, önéletrajzi adatok és naplójegyzetek alapján írta: ifj. Dr. Magyar-Kossa Gyula. In: *Magyar orvosi emlékek. Értekezések a magyar orvostörténelem köréből*. V. köt. Budapest, 325–335.
- Kossa Gyula 1892. Bugát és a gyógyszerészet. *Gyógyszerészeti Hetilap* 31/22: 344–345.
- Kossa Gyula 1902. A gyógyszerkönyv és a recipe nyelve. *Orvosi Hetilap* 46, 50: 813–814; 51: 828–829; 52: 840–843.
- Kossa Gyula 1904. *Magyar állatorvosi könyvészet 1472–1904*. Budapest, Magyar országos Állatorvosi Egyesület.
- Magyar-Kossa Gyula 1929–1940. *Magyar orvosi emlékek* 1–4. A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat megbízásából az Eggenberger féle könyvkiadó gondozásában. – A reprint közreadásakor (1995) a család segítségével kiegészült a mű a kéziratban maradt írásokkal.
- Magyar-Kossa, Julius 1935. *Ungarische medizinische Erinnerungen*. Budapest, Danubia Verl.
- Magyar-Kossa Gyula 1909. *Régi magyar gyógyszernevek. Nyelvtörténeti tanulmány*. Budapest. (Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 10.)
- Magyar-Kossa Gyula 1910a. *Budapesti Orvosi Újság* 8/30: 555–557.
- Magyar-Kossa Gyula 1910b. Régi magyar gyógyszernevek. *Magyar Nyelv* 6: 37–39; 4: 183–185; 6: 273–275; 8: 369–371; 9: 425–427.
- Magyar-Kossa Gyula 1926a. Egér és szeménvaló. *Magyar Nyelv* 22: 128–129.
- Magyar-Kossa Gyula 1926b. Ebagos. *Magyar Nyelv* 22: 283–284.
- Magyar-Kossa Gyula 1926c. Tárgy, táragy. *Magyar Nyelv* 22: 345–346.
- Magyar-Kossa Gyula 1927a. Bugát és a magyar orvosi nyelv. *Orvosi Hetilap* 71/14: 389–392.
- Magyar-Kossa Gyula 1927b. Béka. *Magyar Nyelv* 23: 187–190.
- Magyar-Kossa Gyula 1928a. Apró himlő. *Magyar Nyelv* 23: 46–47.
- Magyar-Kossa Gyula 1928b. Hagymás, hagymás betegség. *Magyar Nyelv* 23: 121–122.
- Magyar-Kossa Gyula 1928c. Himlő, francu, himlővásárlás. *Magyar Nyelv* 23: 278–279.
- Magyar-Kossa Gyula 1936. Leiter Jakab. *Orvosi Hetilap* 80/14: 327–328.